

Antituberkulotiká

Antimykotiká

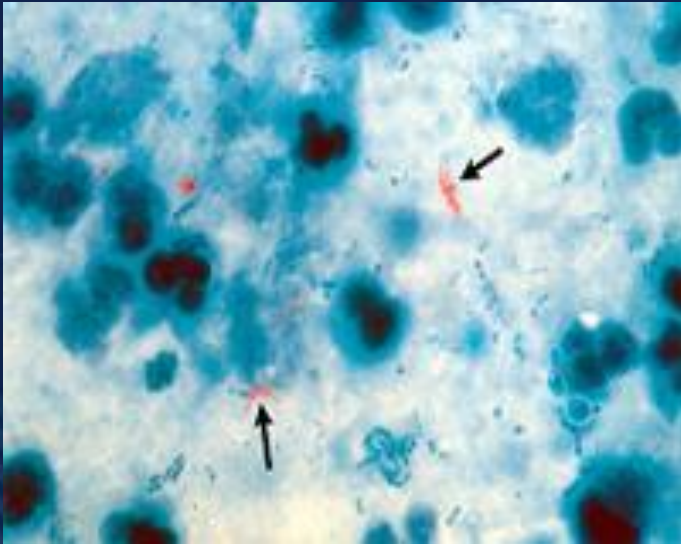
ATB v ZL

J. Mojžiš

Antituberkulotiká

LIEČBA TUBERKULÓZY

Mycobacterium tuberculosis – závažné pľúcne infekcie, infekcie genitourinárneho traktu, kostí, meningov.

Terapeutický problém.

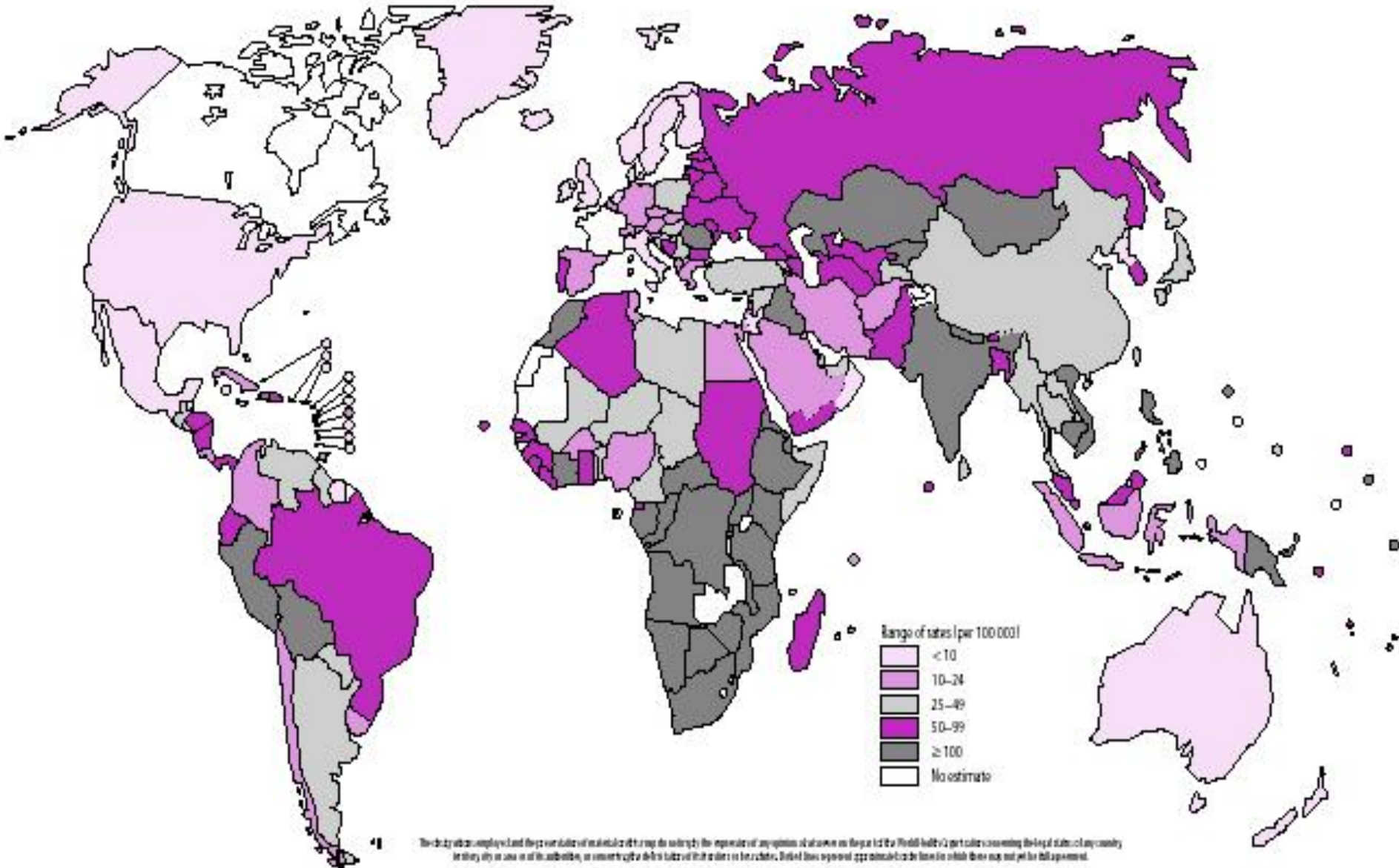
Pomaly rast organizmu – terapia môže byť veľmi **dlhodobá** (6 -24 mesiacov).

Rezistencia.

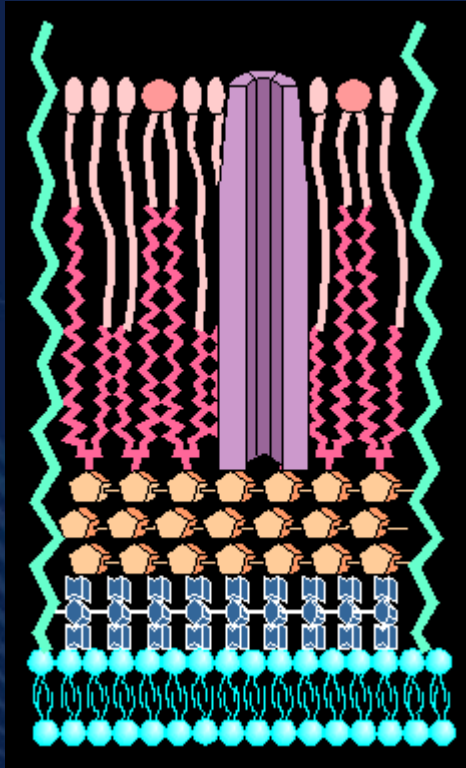
Cca 1/3 svetovej populácie infikovaná *M. tuberculosis*, cca 30 miliónov má aktívnu formu choroby.

Cca 8 miliónov nových prípadov a 2 milióny úmrtí ročne.

4. Tuberculosis notification rates, 1998

Mycobacterium tuberculosis

- tvorba hrubej vonkajšej steny bohatej na mykolát
- slúži ako veľmi účinná bariéra

Antituberkulotiká prvej línie

- **izoniazid (INH)**
- **rifampicín**
- **etambutol**
- **pyrazínamid**

Antituberkulotiká druhej línie

- **kapreomycín**
- **cykloserín**
- **streptomycín**
- **klaritromycín**
- **ciprofloxacín**

Zásady terapie TBC

kombinácia antituberkulotík

- prevencia vzniku rezistencie
- zníženie rizika nežiaducich účinkov
- zlepšenie terapeutického účinku

IZONIAZID - INH

Hydrazid k. izonikotinovej - syntetický analóg pyridoxínu.
Najúčinnejší, ale nikdy nie samostatne pri liečbe aktívnej TBC.

1. Mechanismus úč.:

INH je prekurzor – aktivovaný katalázou-peroxidázou (KatG) mykobakterií.

Cieľové enzýmy sú enoyl acyl kariérový protein reductáza (InhA) a p-ketoacyl-ACP syntáza (KasA).

Aktivovaná látka sa na nich kovalentne viaže a inhibuje tieto enzýmy (nutné pre syntézu mykolovej kyseliny)

2. Spektrum:

Statický na mikroby v **kľudovej fáze**, **–cídny** pri delení

Účinný proti intracelulárnym baktériám.

Špecifický pre liečbu *M. tuberculosis*; *M. kansasii* (cca 3 % ochorení) citlivé až na vyššie dávky.

Pri monoterapii vzniká rýchle rezistencia

3. Rezistencia: - chromozomálne mutácie $\Rightarrow$ mutácie alebo delécia KatG (liečivo nie je aktivované), mutácia acyl kariérových proteínov atd. (neschopnosť mikroorganizmu kumulovať INH).

Nie je skrížená rezistencia medzi INH a d'alšími anti TBC látkami.

4. Kinetika:

Dobre po p.o. aplikácii (potrava znižuje resorbciu).

Prestup do všetkých tekutín, buniek a kazeózných tkanív.

Hladina v CSF cca ako v sére.

**Dobře penetruje do buniek pacienta – účinok voči ic
mikróbom**

**N-acetylovaný a hydrolyzovaný na neaktívne produkty.
(Rýchli a pomalí acetylátori).**

Exkrécia - glomerulárna filtrácia.

5. NÚL: relatívne nízka toxicita

Neurotoxicita: Periférna neuritída (parestézie) – relatívny nedostatok pyridoxínu (INH a pyridoxal – chemicky interagujú ⇒ derivát bez vitaminovej aktivity) - podávame pyridoxínnu (vit. B₆).

Hepatotoxicita: hepatitída a idiosynkratická hepatotoxicita. Potenc. fatálna hepatitída – najzávažnejší NÚ. (asi tox. metabolit monoacetylhydrazín) – starší ľudia, kombinácia s rifampicínom a alkoholici – vyššie riziko.

- Ďalšie NÚ: kŕče u pacientov citlivých k týmto stavom, neuritída optiku. Hypersenzitivita – vyrážky, horúčky

- **6. Interakcie:** potenciácia účinku (inhibícia metabolizmu)
- Hlavne rizikové u pomalých acetylátorov .
- Alkohol zvyšuje toxicitu INH.

RIFAMPICÍN

Širokospektrálny, **baktericidny**, účinný proti bakteriám, chlamydiám, legionelám a **mykobakteriám**.

Veľmi účinný; rezistencia - v kombinácii.

1. inhibícia mykobakteriálnej RNA-polymerázy - inhibícia RNA syntézy.

2. Baktericídny pre intra- i extracelulárne mykobaktérie **M. tuberculosis**, atypické mycobactérie a *M. leprae*.

V kombinácii aj pri ťažkých nemocničných infekciách (endokarditidy, osteomyelitidy, legionelozy), sanace nosičů *N. meningitis*.

3. Rezistencia: - zmena afinity RNA polymerázy
- pokles vstupu

4. FK

Dobrá absorpcia po p.o.

Distribúovaný do všetkých orgánov aj CSF (aj bez zápalu).

Matabolizuje sa na neaktívny metabolit

Induktor CYP autoindukcia – (skrátene jeho $T_{1/2}$).

Exkrécia: stolica a moč.

Moč, stolice a ďalšie sekréty majú oranžovo-červenú farbu - upozorniť.

5. NÚ: najčastejši:

- Nauzea a vracanie, urtika, horúčka.
- ikterus (zriedka): pozor pri hepatopatiách
- - Flu-like syndrom

6. Liekové interakcie: Indukcia CYP-450 enzýmov

PYRAZÍNAMID

p.o. účinný, baktericídny (na deliace sa); v kombinácii s INH a rifampicínom – začiatok terapie. Mechanizmus - ?

Musí byť **enzymaticky hydrolyzovaný na kys. Pyrazonovú – aktívny metabolit.**

Účinný v kyslom prostredí lyzozómov a makrofágov.

Distribúcia v tele široká, prestupuje do CSF.

Extenzívny metabolizmus; vylučovaný glomerulárno f.

NÚL: cca 1-5 % nemocných – hepatotoxicita.

Exacerbácia dny, myalgia, artralgia, porfýria, alergie, GIT

ETAMBUTOL

Bakteriostatický; citlivá väčšina kmeňov *M. tuberculosis* a *M. kansasii*.

Inhibuje arabinosyl transferázu – enzým dôležitý pre syntézu arabinogalaktanu steny mykobaktérie.

Rezistencia nie je závažná, ak je kombinovaný s ďalšími látkami.

Absorbovaný po p.o. aplikáci, dobre distribuovaný, do CNS preniká terapeuticky dostatočne pri TBC meningitíde.

Vylučovaný glomerulárnou f. tubulárnou s.

NÚ: retrobulbárni neuritida (poruchy videnia a strata schopnosti rozlišovať medzi červenou a zelenou farbou); môže byť ireverzibilná ⇒ **opakovane kontrolovať oftalmologicky.**

Vysadenie terapie – možnosť úpravy toxických NÚ.

Zníženie vylučovania urátov –exacerbácie dny.

Liečiva prvej línie v terapii TBC

LIEČIVO	NIEKTORÉ TYPICKÉ NÚ
Etambutol	Retrobulbárni neuritída, porucha vnímania červenej-zelenej farby, rozmazané videnie
Isoniazid	Hepatotoxicita, hepatitída, periferne neuropatie, závrate, kŕče
Pyrazínamid	Hepatotoxicita, nauzea, hyperurikémia, myalgia, artralgia, kožné alergické reakcie
Rifampicín	GIT dyskomfort, hepatitída, urtika, „flu-like“ syndróm, významné interakcie

Kapreomycín

NÚ

- peptidové ATB
- aplikácia i.m.
- poškodenie obličiek
- hluchota
- ataxia

Cykloserín

- širokospektrálne ATB
- kompetitívne inhibuje syntézu bunkovej steny
- dobrá celotelová distribúcia vrátane CNS
- väčšina látky eliminovaná nezmenená močom

NÚ

- hlavne CNS
(cefalgie, iritabilita, depresia, kŕče, psychotické stavy)
- použitie u TBC rezistentnej na iné liečivá

Streptomycín

- **aminoglykozid**
(1. antituberkulotikum)

NÚ

- **inhibícia
bakteriálnej
proteosyntézy**
- **aplikácia i.m.**

- **ototoxicita**
- **nefrototoxicita**

FLUOROCHINOLÓNY (moxifloxacín a levofloxacín)

– dôležité v terapii „multidrug“ – rezistentnej TBC.

Tiež niektoré atypické kmene mykobakterií sú citlivé.

MAKROLIDY (azitromycín, klaritromycín) – súčasť režimu, ktorý zahrňuje aj etambutol a rifabutín a používa sa pre liečbu infekcií *M. avium*. **Azitromycín** – preferovaný u HIV pacientov

Antituberkulotiká

Baktericídny:

- STM – extracelulárne mykobaktérie v kavitách
- INH – zabíja pomaly aj rýchlo rastúce bunky
- Rifampicín – efektívny na mykobaktérie v kazeozných ložiskách, nekrózach a makrofágoch
- Pyrazínamid – len v kyslom pH a makrofágoch
K apreomycín, kanamycín – baktericídny pre ic a ec mykobaktérie v kavitách

Bakteriostatický:

- Etambutol – len v kombinácii, schopný preniknúť do mykobaktérií situovaných ic a ec
- Cykloserín – bakteriostatický pre ic a ec mykobaktérie

ANTIMYKOTIKÁ

- **POLYÉNOVÉ:** *AMFOTERICÍN*
NYSTATÍN
GRIZEOFULVÍN
- **AZOLOVÉ:** *KLOTRIMAZOL*
MIKONAZOL, KETOKONAZOL
FLUKONAZOL, ITRAKONAZOL
- **INÉ CELKOVÉ:** *FLUCYTOZÍN*

POLYÉNOVÉ ANTIMYKOTIKÁ

Mechanizmus účinku

AMFOTERICÍN, NYSTATÍN

väzba na steroly
bunkových membrán

ergosterol > cholesterol

porucha syntézy
bunkovej steny

GRIZEOFULVÍN

inhibícia syntézy NK

Farmakokinetika

- absorpcia z GIT
veľmi slabá

nystatín – p.o., vag., kutánne
amfotericín – p.o, i.v.

- ↑ absorpcia so
súčasným požitím
mlieka, tuku;
koncentrácia v koži,
vlasoch, nechtoch
(*grizeofulvín*)

Indikácie

AMFOTERICÍN

- **diseminované mykózy
(kryptokokózy, kandidózy)**

NYSTATÍN

- **p.o. u GI mykóz**
- **vaginálne mykózy**
- **lokálne (koža, sliznice)**

GRIZEOFULVÍN

- **infekcie dermatofytmi**

NÚ

AMFOTERICÍN

- **časté: horúčka, bolesti hlavy, flebitídy, nefrotoxicita, anémia**
  - **zriedkavé: anafylaxia, hepatotoxicita, vertigo, trombocytopénia**

NYSTATÍN

p.o. a lokálne: žiadne

GRIZEOFULVÍN

GI obtiaže, kožné erupcie

Interakcie

- **amfotericín + (astemizol, bepridil, erytromycín) ⇒ dysrytmie (riziko zvyšuje hypokaliémia, bradykardia)**
- **grizeofulvín + pentobarbital ⇒ zníženie antimykotického účinku**
- **grizeofulvín (induktor mikrozomálnych enýmov) znižuje účinok kontraceptív, warfarínu**

Azolové antimykotiká

Mechanizmus účinku

↓ syntézy ergosterolu väzbou na fungálny cyt P450

KETOKONAZOL
MIKONAZOL

FLUKONAZOL
ITRAKONAZOL

Farmakokinetika

- variabilné GI vstrebávanie
  - dobrá difúzia (okrem CNS)
  - biliárna eliminácia
-
- dobrá GI absorpcia
  - dobrá tkanivová difúzia
  - exkrécia: nezmenený močom (*flukonazol*)
metabolity močom a žlčou (*ittrakonazol*)

Indikácie a NÚ

KETOKONAZOL povrchové
aj viscerálne mykózy
profylaxia u pac. pred
transplantáciou

MIKONAZOL
povrchové kožné mykózy

FLUKONAZOL
ITRAKONAZOL
široká škála subkutánných
a systémových mykóz

KETOKONAZOL
MIKONAZOL
zriedkavo GI problémy
kožná intolerancia
↑ dávky – steatóza pečene

FLUKONAZOL
ITRAKONAZOL
dobre tolerované nauzea,
bolesti hlavy

Itrakonazol – liekové interakcie

- **Itrakonazol sa metabolizuje - CYP3A4**
Induktory CYP3A4 (rifampicín, fenytoínom) – ↓ účinnosti
- **Inhibítory CYP3A4 (ritonavir, sildenafil, klaritromycín)**
↑ účinnosti
- **Omeprazol - ↓ zníženie absorpcie (nutné nízke pH)**
Súbežné podávanie s terfenadínom, cisapridom, triazolamom – dysrytmie
Itrakonazol môže potenciovat' účinok warfarínu
- **Itrakonazol môže zvýšiť plazmatické hladiny cyklosporínu, takrolimusu**
- **Súbežné podávanie digoxínu a itrakonazolu - ↑ koncentrácie digoxínu**

Klotrimazol

- **azolové antimykotikum pre lokálne použitie**
- **kvasinky, plesne, bičíkovce, ale aj niektoré G+ baktérie (streptokoky, stafylokoky)**
- **NÚ: pálenie a svrbenie kože**

Iné celkové antimykotiká

Mechanizmus účinku

FLUCYTOZÍN (5-FLUOROCYTOZÍN)

a) narušenie syntézy bielkovín substitúciou uracilu vo fungálnej RNA

b) porucha biosyntézy DNA inhibíciou tymidylátsyntázy; Pre účinnosť flucytozínu je nevyhnutný jeho prienik do fungálnej bunky a následná premena na aktívny 5-fluorouracil

Farmakokinetika

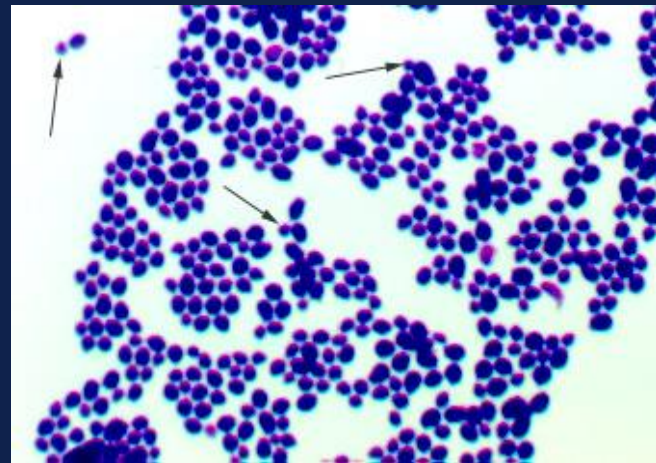
- dobrá absorpcia
- dobrý prestup do CS moku (75%)
- renálna eliminácia v nezmenenej forme

Indikácie a NÚ

FLUOROCYTOZÍN

- **systemové kandidózy**
- **difundujúce kandidózy**
  - **septikémie**
- ***Torulopsis* a *Cryptococcus***

NÚ

- **GIT** (bolest', nauze, vracanie)
- **hematologické** (leukopénia)
  - **hepatálne** (ALT, AST, ALP)

Novšie antimykotiká

Vorikonazol - širokospektrálne azolové antimykotikum

- liečba invazívnej aspergilózy
- liečba kandidémie u pacientov bez neutropénie.
liečba flukonazol–rezistentných závažných kandidóz
liečba závažných mykóz vyvolaných rodmi *Scedosporium* sp. a *Fusarium*
- primárne určený pacientom s progresívnymi, potenciálne život ohrozujúcimi infekciami.

Posakonazol

- invazívna aspergilóza, kokcidioidomykóza, fuzarióza u pacientov s ochorením refraktérnym na amfotericín B alebo itrakonazol alebo u pacientov, ktorí tieto lieky neznášajú;
- orofaryngeálna kandidóza: ako prvostupňová liečba u pacientov so závažným ochorením alebo imunokompromitovaných, u ktorých sa očakáva slabá odpoveď na miestnu liečbu

ATB v stomatologickej praxi

Liečba akútnych infekcií v stomatológii

- ◆ Väčšina zubných infekcií je zmiešaná.
- ◆ Zriedkavo- zdrojom infekcií môže byť zápal v mandibulárnej oblasti.

Postup

- Pre väčšinu dentálnych infekcií sú ordinované ATB.
- Infekčné spektrum obvykle tvoria streptokoky a anaerobné organizmy.
- Potrebné je stanoviť mikrobiálnu dg. a citlivosť na ATB.

- **Anaeróby - 75%**

Aerobic	25%
Gram-positive cocci	85%
<i>Streptococcus spp.</i>	90%
<i>Streptococcus (group D) spp.</i>	2%
<i>Staphylococcus spp.</i>	6%
<i>Eikenella spp.</i>	2%
Gram-negative cocci (<i>Neisseria spp.</i>)	2%
Gram-positive rods (<i>Corynebacterium spp.</i>)	3%
Gram-negative rods (<i>Haemophilus spp.</i>)	6%
Miscellaneous and undifferentiated	4%

Najčastejšie používané ATB v zubnom lekárstve

Penicilíny	Tetracyklíny	Cefalosporíny	Makrolidy	Iné
Penicilín V Amoxicilín Ampicilín	Tetracyklín Doxycyklín Minocyklín	Cefalexín Cefaklor	Erytromycín Azitromycín Klaritromycín	Linkozamidy: Klindamycín Metronidazol

1. PNC

- Liek voľby pri ontogénnych infekciách
- G+ koky a tyčinky, spirochéty, anaeróby
- 0.7~10% hypersensitivity => PST
- Nature: PNC G (IV), PNC V (PO)

- Penicilinázo rezistentné: oxacilín, dikloxacilín
- Rozšírené spektrum: ampicilín, amoxicilín

2. Cefalosporíny

- Rezistentnejšie voči penicilinázam
- G+ koky a početné G- tyčinky
- III. generácia: *Pseudomonas aeruginosa*

3. Klindamycín

- **G+ koky**
- **Druha línia – môže byť použitý v prípade anaeróbných infekcií rezistentných na iné ATB**

4. AMG

- G- aeróby, niektoré G+ aeróby- *S. aureus*
- parenterálne
- Opatrne pri nefropatiach
- Kombinácia s PNC alebo CFS

5. Vancomycin

- **G+, väčšina anaeróbov, niektoré G-koky (Neisseria)**
- **Opatrne pri nefropatiach**

6. Erytromycín

- **G+ koky, orálne anaeróby**
- **Druhá línia u ontogénnych infekcií**
- **Rezsistencia: 50% *S. aureus*, *Strep. viridans*,**

7. TTC

- **Voči anaeróbo**
- **KI – gravidita, deti – 8 rokov**
- **Limitovaný účinok u orofaciálnych infekcií**
- **Superinfekcia**

8. Metronidazol

- **Metronidazol je aktivovaný enzýmami v parazitoch a anaerobných baktériách a vzniká produkt, ktorý poškodzuje DNA**
- **Používa sa proti *Helicobacter pylori*, ako antiprotozoálna látka (améby), anaerobné baktérie**
- **Kontraindikované počas tehotenstva**
- **Nekombinovať s etanolom- disulfiram like effect .**

- ◆ **Penicilín V je liekom prvej línie.**
- ◆ **Makrolidy sa používajú ako alternatíva pre penicilín-
alergických pacientov.**
- ◆ **Cefalosporíny sa používajú pri účasti stafylokokových
infekcií.**
- ◆ **TTC pri infekcii periodoncia a ako alternatíva pre
penicilín V pri liečbe aktinomykózy.**
- ◆ **Klindamycín pri anaerobných infekciách.**
- ◆ **Metronidazol (anaerobné spektrum) pre vybrané
periodontálne infekcie.**

- **Empirické antibiotiká pri orálnych alebo maxilofaciálnych infekciách**

- **1. línia**

- Penicilín 3MU IV q6h -> Cefazolín 1000mg q6h**
  - Gentamycín 60-80mg IV q8h-q12h**

- **2. línia**

- Amoxicilín + kys. klavulánová 1200mg q8h + amikacín 375mg q12h + metronidazol**

- ***mierne infekcie***

- Amoxicilín 250mg PO q8h**

- Klindamycín 300mg PO q6h**

Ďakujem za pozornosť